

Історико-політичні проблеми сучасного світу:
Збірник наукових статей. – Чернівці:
Чернівецький національний університет,
2017. – Т. 35-36. – С. 14-23

Modern Historical and Political Issues:
Journal in Historical & Political Sciences. – Chernivtsi:
Chernivtsi National University,
2017. – Volume. 35-36. – pp. 14-23

УДК: 94(71)

© Віталій Макар¹

Канада – від формування до сьогодення

Цього року Канада відсвяткувала 150-ліття від часу свого офіційного утворення, коли вступив в силу Акт про Британську Північну Америку. Британський парламент зберіг для себе можливість обмеженого контролю політики Канади аж до 1982 р. Автономію було закріплено Канадським актом 1982 р., котрим назавжди розірвано залишки правової залежності від Британського парламенту. Канада – федеральна парламентська демократія з конституційною монархією як формою правління. Щоправда, влада монарха є чисто номінальною, її представляє Генерал-губернатор.

На перший погляд, якщо порівнювати з іншими країнами, то виглядає, що держава зовсім молода. Але, незважаючи на це, Канада у своєму розвитку досягла значних успіхів. Передусім, вона входить до країн Великої сімки, з думкою та авторитетом Країни кленового листка рахуються провідні держави та міжнародні організації. Це одна з найбільш етнічно різноманітних і багатокультурних країн світу, оскільки вона залежала і відчуває потребу в імміграції, хоча це все регулюється федеральним і провінційними урядами. У Канаді одні з найвищих у світі показники прозорості уряду, цивільних свобод, економічної свободи, якості життя і освіти.

У статті розглянуто етапи формування Канади, політичний устрій, економічний розвиток та потенціальні можливості. Автор також приділив належну увагу такій проблематиці як канадсько-українські стосунки. На даний час Канада є особливим партнером та приділяє значну увагу до тих подій, які відбуваються в Україні.

Ключові слова

Канада, провінції, території, політичний устрій, парламент, економіка, канадсько-українські стосунки.

Canada – from its establishment until the modern day

This year Canada celebrated the 150th anniversary of its official establishment, when the Act of British North America came into force. However, the Dominion was established, the British Parliament retained the ability of limited control over Canada until 1982. The Autonomy was granted by the Canadian Act of 1982, which freed Canada from the remaining dependence of the British Parliament forever. Canada is a federal parliamentary democracy with a constitutional monarchy as a form of the government. Noteworthy, the power of the monarch is purely nominal, and is represented by the Governor-General.

On the surface, if compared with other countries, Canada appears to be quite recently formed state. In reality, Canada has made significant progress in its development. Importantly, Canada is a member of the G-7. Leading countries and international organizations value the opinion and authority of the Maple Leaf Country. It is one of the most ethnically and culturally varied countries in the world, since it has always depended on immigration, which is governed by federal and provincial governments. Canada has one of the highest indicators of transparency of the government, civil liberties, economic freedom, quality of life and education in the world.

The article examines the stages of Canada's establishment, political structure, economic development and potential opportunities. The author also focuses on the importance of Canadian-Ukrainian relations and collaboration. Currently, Canada is a special partner and pays considerable attention to all events that take place in Ukraine.

¹ Кандидат політичних наук, доцент кафедри міжнародних відносин, директор Центру канадських студій, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Україна, Email: vit_makar@yahoo.com

Keywords

Canada, provinces, territories, political structure, parliament, economy, Canadian-Ukrainian relations.

Загальні відомості

1 липня нинішнього року виповнилося 150 років від часу, коли набрав чинності *Акт про Британську Північну Америку*, ухвалений парламентом Великої Британії кількома місяцями раніше – у березні 1867 р. Так виникло об'єднання провінцій Онтаріо, Квебек, Нова Шотландія і Новий Брансвік, що започаткувало процес формування домініону Канада.

Нині – Канада територіально друга за розмірами країна світу. Її площа складає майже 10 тис.км². Займає Країна кленового листка, як її інколи називають, північну частину Північноамериканського континенту від Атлантичного океану до Тихого. В адміністративному відношенні вона ділиться на 10 провінцій і три т.зв. самоуправні території, підпорядковані федеральному уряду. Канада – федеративна держава з доволі широкими повноваженнями провінцій.

Зі сходу на захід Канади провінції розташовані наступним чином: Ньюфаундленд і Лабрадор, Нова Шотландія, Новий Брансвік, Острів Принца Едварда – в басейні Атлантичного океану; на материк – Квебек, Онтаріо, Манітоба, Саскачеван, Альберта і Британська Колумбія (з островом Ванкувер у Тихому океані). Самоуправні території – в такому ж порядку: Нунавут, Північно-західні території, Юкон.

Станом на 2016 р. у Канаді налічувалося понад 35 млн. жителів. Середня густина населення складає 3 особи на 1 км². Проте проживають канадці здебільшого на півдні країни, вздовж кордону із США або у великих містах. За останніми даними у дев'яти найбільших з них проживає близько 19 млн. осіб, тобто практично половина населення мешкає у цих мегаполісах. Найбільшими серед них є Торонто (столиця провінції Онтаріо) – близько 6 млн. жителів, Монреаль (найбільше місто Квебеку) – 4 млн. мешканців, Ванкувер у Британській Колумбії (найбільший тихоокеанський порт Канади) – понад 2 млн. 400 тис. мешканців, столиця держави Оттава разом з містом Гатіно (провінція Квебек) – понад 1 млн. 300 тис. мешканців, Калгарі (провінція Альберта) – близько 1 млн. 400 тис. мешканців, до нього наближається столиця Альберти Едмонтон – 1 млн. 300 тис. мешканців. Столиця Квебеку (однойменне місто Квебек) налічує більше 800 тис. мешканців. Близький до того промисловий центр Онтаріо Гамільтон – майже 750 тис. мешканців. А столицю Манітоби Вінніпег населяють понад 770 тис. осіб².

За даними канадської статистики розміри адміністративних одиниць та їх населення відображає наступна таблиця³:

Пор. №№	Провінції і самоуправні території	Столиця	Площа (км ²)	Населення
1	Альберта	Едмонтон	661 848	4 250 816
2	Британська Колумбія	Вікторія	944 735	4 778 963
3	Квебек	Квебек	1 542 056	8 344 608
4	Манітоба	Вінніпег	647 797	1 323 550
5	Нова Шотландія	Галіфакс	55 284	951 345
6	Новий Брансвік	Фредеріктон	72 908	758 606
7	Ньюфаундленд і Лабрадор	Сейнт Джонс	405 212	530 618
8	Онтаріо	Торонто	1 076 395	14 053 658
9	Острів Принца Едварда	Шарлоттаун	5 660	150 099
10	Саскачеван	Реджайна	651 036	1 153 590
11	Нунавут	Ікалуїт	2 093 190	37 292
12	Північно-західні території	Єллоунайф	1 346 106	44 406
13	Юкон	Уайтхорс	482 443	38 170

Історія та політичний лад

Назва держави – Канада походить від слова *kanata* мови індіанців *ірокезів*. Первісне значення слова – село, поселення. Як вважають канадські дослідники, в 1535 р. мешканці регіону навколо сучасного міста Квебек користувалися цим словом, щоб направити французького дослід-

² Population and Dwelling Count Highlight Tables, 2016 Census. <http://www12.statcan.gc.ca/>

³ Population and Dwelling Counts, for Canada, Provinces and Territories, 2016 Census. <http://www12.statcan.gc.ca/>

ника Жака Картьє до індіанського поселення Стадкона, яке знаходилося на місці сучасного міста Квебек. За деякими даними Ліф Ерікссон разом з іншими вікінгами 1000 р. досяг Ньюфаундленду і Лабрадору. Наприкінці XV ст. генуезець Христофор Колумб відкрив Америку, будучи на службі іспанського короля, а його земляк Джон Кабот на замовлення англійського короля Генріха VII досліджував Північну Америку, здійснивши туди дві подорожі, проголосивши розвідані території володіннями короля Англії. У 1535 і 1536 рр. француз Жак Картьє дослідив затоку Св. Лаврентія і дав Канаді її нинішню назву. 1577 року англієць Мартін Фробішер, шукаючи північного шляху до Азії, відвідав Гудзонову затоку⁴.

XVII століття ознаменувалося тим, що Самюель де Шамплейн заснував місто Квебек. А 1663 р. Канада стала офіційною провінцією Франції. Через сім років засновано Компанію Гудзонової затоки, яка здобула право займатися торгівлею в районі затоки. З початком XVIII століття виникло фактично тристороннє протистояння між французами, англійцями та місцевими жителями – індіанцями. Активність англійської сторони поступово зростала. Справа закінчилася тим, що за Паризьким мирним договором від 10 лютого 1763 р., внаслідок поразки Франції у Семилітній війні, Канада остаточно перейшла під британське панування⁵. В останній декаді XVIII століття англійці для зручності управління поділили Канаду на Верхню і Нижню. США мали свої види на майбутнє Канади, що, як зрештою й інші англо-американські протиріччя, передусім на Американському континенті, спровокувало війну між обома державами у 1812 р. Кінець-кінців у 1840 р. створено Сполучену провінцію Канади. А 1857 р. британська королева Вікторія визначила Оттаву на її столицю. Формування канадської державності завершилося згаданим на початку Актом 1867 р. Акт доволі чітко визначав межі повноважень федерального та провінційних урядів. Його стаття 91-ша оголошувала виключною законодавчою компетенцією парламенту Канади, та відповідно, сферою діяльності федерального уряду, як виконавчого органу влади, питання державного боргу, податків, банківської справи та грошового обігу, поліції та оборони, кримінального законодавства, зв'язку, судноплавства, мір та ваги, патентної справи, імміграційні питання, переписи, статистику, регулювання торгівлі та обміну тощо⁶.

Створення Канадської конфедерації знаменувало утвердження канадської державності. Перші вибори до Палати громад канадського парламенту відбулися у серпні-вересні 1867 р. А перший уряд сформував консерватор Джон А. Макдональд, до якого увійшли представники чотирьох провінцій, переважно із числа «батьків-засновників конфедерації». Перед урядом Макдональда постала важка і багатопланова проблема по створенню міністерств і департаментів, розробці та прийняттю законів про податки, банки, будівництво залізниць, уніфікації межування земель тощо. Але найголовнішим та, зрештою, найважчим завданням було об'єднання в межах держави величезних територій Заходу та інших провінцій, що залишилися поза початково створеним об'єднанням. На шляху об'єднання стояло чимало перешкод. Політичні відмінності, національна строкатість населення, релігійна відокремленість, регіоналізм та величезна територія – все це, безумовно, дуже ускладнювало завдання політичного і територіального об'єднання в єдиній державі. До всього долучався й психологічний фактор: Макдональд та його колеги наштовхувались на невіру у можливість об'єднання в одній державі такої величезної та мало населеної території. Ширилися невірогідні чутки про майбуття Канади⁷.

Тим не менше, труднощі були подолані. Певні поступки матеріального характеру привели до складу Канади у липні 1873 р. провінцію – Острів Принца Едварда. Складніше виявилось з теренами на захід від Великих озер. Всі ці землі, аж до Скелястих гір, перебували у фактичному володінні британської Компанії Гудзонової затоки. Внаслідок серії перемовин Компанія за викуп відступила землі на користь домініону (такий статус набула Канада у складі Великої Британії). 12 травня 1870 р. з'явився «Акт про Манітобу», що означало появу нової провінції у складі Канади⁸.

Розв'язання питання про західні землі, створення провінції Манітоба прискорили вступ до конфедерації Британської Колумбії. Вона стала канадською провінцією 20 липня 1871 р. на тих

⁴ Lower, A.M. (1946). *Colony to Nation. A History of Canada*. London, p. 5-7.

⁵ *Енциклопедія сучасної України. Канада*. (2012). Т.12, Київ, с. 155.

⁶ Там само.

⁷ Blake R., Keshen J., Knowles N., Messamore B. (2011). *Narrating a Nation. Canadian History Pre-Confederation*. McGraw-Hill Ryerson, p. 454-459.

⁸ Бичинський, З.(1928). *Історія Канади*. Вінніпег, Канада, с. 178.

же умовах, що й інші члени конфедерації: віднесення до федерального бюджету боргів, виплата у провінційну казну дотацій на кожного жителя провінції до часу, доки чисельність мешканців не досягне визначеної кількості, створення ідентичної політичної структури та ін. Крім того, Британській Колумбії пообіцяли збудувати трансконтинентальну залізницю⁹.

Завершилося територіальне формування Канади створенням 1905 р. двох степових провінцій – Саскачевану та Альберти. Щоправда, Ньюфаундленд і Лабрадор стали десятою провінцією Канади лише у 1949 р.

Кінець XIX – початок XX ст. збіглися у Канаді бурхливим освоєнням нових земель, що викликало не менш бурхливий зріст імміграції. Прибували вихідці з Британських островів, США та континентальної Європи. Вже протягом першої декади XX ст. Канада значно розвинула свій економічний потенціал.

Як домініон Великої Британії Канада взяла участь в обох світових війнах. По Першій – стала членом Ліги Націй, по Другій – членом ООН. Веде активну зовнішню політику. Крім ООН, належить до багатьох міжнародних організацій, таких як: ОБСЄ, НАТО, ОАД, Велика сімка, СОТ, МБРР, МВФ тощо. До речі, Канада єдина у світі держава, яка належить до Співдружності націй і Франкофонії.

Політична система Канади з плином часу змінювалася і ставала менш залежною від Великої Британії. Важливий крок на цьому шляху був зроблений під час загальнобританської конференції, що проходила в жовтні-листопаді 1931 р. На ній було затверджено т.зв. *Вестмінстерський статут*, який набрав сили закону з 11 грудня 1931 р. Ним фактично була підведена риска під тривалою боротьбою домініонів за політичний суверенітет. У статуті встановлювалося, що «парламенти домініонів володіють повними законодавчими повноваженнями з екстериторіальною дією ухвалених законів», а закони, прийняті парламентом Великої Британії, не розповсюджуються на домініони, якщо вони не вимагають цього. Але правлячі кола Канади тоді не внесли змін до *Акту про Британську Північну Америку*, що залишало за Великою Британією останнє слово у питанні змін до конституції¹⁰.

І лише на початку 80-х рр. XX ст. повернулися до проблеми взаємин Лондона і Оттави. На початку 1982 р. британський парламент ухвалив останній закон стосовно Канади, який припинив дію законодавчих повноважень метрополії до Канади. Закон отримав назву *Акт про Канаду*. На його основі вже канадський парламент ухвалив 17 квітня 1982 р. *Акт про конституцію*, який об'єднав усі попередні конституційні акти. Нинішня Канада – незалежна демократична держава з конституційною монархією як формою правління. Щоправда, влада монарха (в даному випадку королеви Великої Британії Єлизавети II) є чисто номінальною. Її представляє Генерал-губернатор, якого на чотири роки призначає Прем'єр-міністр і затверджує королева (тепер Джулі Пестт, призначена у жовтні 2017 р.) і десять лейтенантів-губернаторів – по одному у кожній провінції. Вся ж повнота влади зосереджена у руках федерального парламенту та уряду. Цілком зрозуміло – діє й судова гілка влади. Законодавча та виконавча гілки об'єднані. Виконавча влада пропонує законопроекти, представляє бюджети та забезпечує виконання законів. Законодавча влада ухвалює закони, а судова – їх інтерпретує. Законодавча влада Канади, тобто парламент, складається з *інституту королеви*, який представлений генерал-губернатором, верхньої палати – *Сенату і Палати громад*. До останньої зазвичай обирають на чотири роки і туди входить на даний час 337 депутатів (їхня кількість може змінюватися і це залежить від кількості населення в державі). Бувають і позачергові вибори. До Сенату входить 105 осіб, які представляють різні регіони держави. Вони призначаються Генерал-губернатором на подання Прем'єр-міністра і можуть залишатися на посаді до 75-річного віку. Як правило прем'єр-міністром Канади стає лідер політичної партії, яка здобуває більшість у Палаті громад. Прем'єр-міністр формує кабінет міністрів, який формально затверджується генерал-губернатором. Кабінет міністрів традиційно складається з членів партії Прем'єр-міністра і, як правило, з депутатів Палати громад. Нині діючий Прем'єр-міністр Канади – Джастін Трюдо, лідер *Ліберальної партії*, вступив на посаду у листопаді 2015 р. На даний час у Канаді діють три основні політичні партії (для означення партії потрібно мінімум 12 місць у Палаті громад) –

⁹ Там само. с. 179.

¹⁰ Bothwell R., Drummond I., English J. (1987). *Canada, 1900-1945*. University of Toronto Press, p. 244.

Ліберальна, Консервативна, та Нова демократична партія. Існує ще декілька федеральних партій, але вони не пройшли до парламенту і не мають статусу офіційних¹¹.

Канада – 150

Прем'єр-міністр Канади Джастін Трюдо

Економіка

Нинішня Канада має достатньо розвинену ринкову економіку з дещо більшим урядовим регулюванням, ніж, наприклад, сусідні США, але набагато меншим, ніж в деяких європейських країнах. Канада є членом *Організації економічної співпраці і розвитку* (ОЕСР), згадуваної вже *Великої сімки* (G7). За минуле десятиріччя, після періоду деякого спаду економіка Країни кленового листка тепер зростає досить швидкими темпами. Нині у Канаді невисокий рівень безробіття, великі урядові надлишки у федеральному бюджеті. Наприклад, станом на кінець минулого року рівень безробіття склав 5,8% від усього працездатного населення¹²

Канада є однією з небагатьох держав світу, які можуть дозволити собі експортувати енергоносії. Вона має великі поклади природного газу на східному узбережжі, а також нафти в Альберті. Великі поклади нафтоносних пісків Атабаски – друге найбільше родовище нафти у світі після Саудівської Аравії. У Квебеці, Британській Колумбії, Ньюфаундленді і Лабрадорі, Онтаріо, Манітобі гідроелектроенергія є найпоширенішим і найдешевшим джерелом енергії.

Ще однією особливістю Країни кленового листка є те, що вона – один з найбільших у світі виробників сільськогосподарської продукції. Канадські прерії – освоєні значною мірою завдяки зусиллям декількох хвиль української еміграції, а це провінції – зі сходу на захід – Манітоба, Саскачеван, Альберта, є одними з найбільших постачальників пшениці та інших зернових культур. Інші галузі народного господарства. За ними Канада є, наприклад, найбільшим виробником цинку і урану. Вона має великі родовища інших природних ресурсів, зокрема золота, нікелю, алюмінію, свинцю. В країні ритмічно працює високорозвинена переробна промисловість, передусім на півдні Онтаріо і Квебеці. Тут знаходяться автомобілебудівні заводи, філії багатьох американських та японських автомобільних компаній.

Економіка Канади глибоко інтегрована у світову економіку, що робить її до деякої міри залежною від міжнародної торгівлі. Щоправда, це важко віднести до недоліків національної економіки, не лише стосовно Країни кленового листка. Таке явище характеризує економіку будь-якої розвиненої країни – адже світ вступив в епоху глобалізації. Насамперед господарське життя Канади суттєво зв'язане із США і, відповідно, залежне від тих контактів. Ще у 1989 р. вона уклала зі США *Угоду про безмитну торгівлю* (FTA). А у 1994 р. з тими ж США та Мексикою Канада уклала тристоронній *Північноамериканський договір про вільну торгівлю* (NAFTA). Вільна торгівля суттєво пожвавила економічну співпрацю між учасниками договору. Вона дозволила запобігати економічним спадам і досягти високого рівня росту промисловості серед країн Великої сімки.

Національна атрибутика

Сучасного вигляду герб Канади набрав у 1994 р. Найважливішою його частиною є розташований у центрі щит, на якому зображені чотири емблеми, які відповідно символізують чотирьох засновників Країни кленового листка – англійця, шотландця, ірландця та француза – і гілка канадського клена. Щит підтримують, з одного боку лев Англії, який несе королівський прапор

¹¹ Current Party Standings. <http://www.ourcommons.ca/Parliamentarians/>

¹² Canada Unemployment Rate. <http://tradingeconomics.com/canada/unemployment-rate/>

на срібному списі із золотим вістрям, з іншого – єдиноріг Шотландії із золотим рогом, гривою і копитами, який тримає прапор королівської Франції. Щит покривають королівська мантия і шолом, на гребені якого сидить коронований золотий лев з гілочкою клена. Гребінь складається з вінця, обплетеного червоним і білим шовком. Лев символізує доблесть і мужність, гребінь – опору в особі генерал-губернатора. Імператорська корона зверху символізує монархію як верховну владу Канади. У нижній частині щита розміщений девіз *A Mare usque ad Mare* (Від моря до моря), слова для якого взяті з Біблійного Псалма 72: *Він матиме володарювання від моря і до моря і від річок до краю Землі*. На стрічці, яка обвиває щит, міститься девіз *Desiderantes Meliorem Patriam* (Вони бажали кращої країни). Внизу герба розташована емблема, яка складається з переплених англійської троянди, шотландського чортополоху, французької лілії та ірландського трилистника. Отакий складний за кількістю елементів канадський герб. Але, судячи по всьому, його проектували, переробляли, вдосконалювали таким чином, щоб не образити нікого з творців держави, хіба-що, крім її корінних жителів, символіка яких відображена на грошах, поштових марках, провінційній символіці тощо.

Державний прапор Канади затверджений 15 лютого 1965 р.¹³ Він складається з трьох вертикальних смуг: червоної-білої-червоної. Ширина білої смуги дорівнює ширині обох червоних смуг. У центрі білої смуги міститься червоний кленовий листок. До речі, зображення кленового листка асоціювалося з Канадою ще з 1700 р. Кленовий листок символізує єдність і непохитність нації. Щодо кольорів полотнища прапора, то вони символізують дві основні нації Канади – англоканадців і франкоканадців, представники яких першими тут поселилися. Англіїці і французи воювали між собою під кольорами ланкастерської червоної троянди і білої лілії. Білий і червоний стали офіційними кольорами Канади після затвердження їх у 1921 р. королем Георгом V. Національним гімном Країни кленового листка стала пісня *O, Canada!* з 1 липня 1980 р. Щоправда, вперше її заспівали за сто років до того. Автором слів гімну французькою мовою є Адольф Базиль Рут'є, а музику до нього написав Калікс Лавальє. Найкращий переклад гімну англійською мовою належить Роберту Стенлі Вієра¹⁴. Його текст був опублікований у 1908 р. У 1967 р. канадський парламент офіційно затвердив цей текст як англомовний варіант гімну. Згодом текст гімну перекладений мовами інших етносів, що населяють Канаду. Нам достеменно відомо, що існує його україномовний варіант, який із задоволенням співають канадські українці усіх вікових категорій.

Англійською

O Canada! Our home and native land,
True patriot love in all thy sons command.
With glowing hearts we see thee rise,
The True North strong and free.
From far and wide, O Canada,
We stand on guard for thee.
God keep our land glorious and free,
O Canada, we stand on guard for thee.
O Canada, we stand on guard for thee.

Французькою

Ô Canada! Terre de nos aïeux,
Ton front est ceint de fleurons glorieux.
Car ton bras sait porter l'épée,
Il sait porter la croix.
Ton histoire est une épopée,
Des plus brillants exploits.
Et ta valeur, de foi trempée,
Protégera nos foyers et nos droits.
Protégera nos foyers et nos droits.

Українською

О, Канадо! Кохана вітчизно!
В любові краю, твої сини одно.
З тобою враз наш дух росте,
Мов та скала сильний.
А кожний син це сторож твій,
Бо ти наш край вільний.
До Бога ми руки зносим.
За тебе, краю наш, ми мольби шлем.
За тебе, краю наш, ми мольби шлем.

¹³ *Documenting Canada. A History of Modern Canada in Documents*. (1992). Saskatoon, Fifth House Publishers, p. 491-492.

¹⁴ *Ibid.* p.596.

У Канаді діє дві державні мови – англійська та французька. Згідно перепису населення 2016 р. англійська є рідною для 19,5 млн. канадців, а французька – для 7,2 млн. мешканців держави¹⁵. Між іншим, важко утриматися від порівняння з Україною, в якій одна державна мова – українська. У Канаді чиновник будь-якого рівня не може зайняти посади у федеральних структурах, якщо не складе іспиту на вільне володіння обома державними мовами. І нікого це не ображає, немає ніякої мови про дискримінацію. В Україні ж найвищі державні службовці, які тут народилися або десятками років уже проживають, ніяк не можуть засвоїти державної мови або навіть відверто її ігнорують, цинічно порушуючи Конституцію. І нікого такий стан не турбує.

Канада і Україна

Канада 2 грудня 1991 р. визнала незалежність України. Це було перше визнання після українського референдуму поза Європою. Першою в Європі шістьма годинами раніше це вчинила Польща. А дипломатичні відносини встановлено між обома державами 27 січня 1992 р. З того часу Канада та Україна підписали безліч угод і меморандумів про взаєморозуміння, які охоплюють такі галузі, як: торгівля, технічна та військова співпраця, взаємна правова допомога. Зокрема, у липні 1992 р. підписано *Декларацію про економічну співпрацю*. А першим офіційним візитом глави іноземної держави в Україну став приїзд генерал-губернатора Рамона Дж. Гнатишина 28 вересня – 1 жовтня 1992 р. Двосторонні відносини між нашими державами були піднесені до рівня особливого партнерства, що закріплено спільною декларацією *Про особливе партнерство* у березні 1994 р. та Канадсько-українською *Угодою про торговельні та комерційні відносини*, за якою обидві країни надавали одна одній статус найбільшого сприяння. Декларацію *Про особливе партнерство* поновлено у грудні 2001 р.

Особливу роль у розвитку зв'язків між нашими країнами відіграла *Угода про дружбу і співробітництво*, укладена 24 жовтня 1994 р. В Угоді, зокрема йшлося про те, що сторони, прагнучи до економічної свободи, сприятимуть співпраці як на офіційному, так і на неофіційному рівнях з метою подальшого розвитку і зміцнення двосторонніх зв'язків. До пакета підписаних угод увійшли також *Угода про відносини у військовій сфері* і *Меморандум про взаєморозуміння в галузі двосторонніх військових зв'язків*, *Угода про економічну співпрацю*, *Угода про сприяння та захист інвестицій*, *Конвенція про уникнення подвійного оподаткування*, *Меморандум про взаєморозуміння стосовно канадської програми співпраці* тощо. Створено двосторонню *Комісію з питань торговельно-економічної співпраці*.

Ще 19 червня 2003 р. Сенат Канади прийняв резолюцію, внесену сенаторкою *Рейнелл Андрейчук*, що закликала уряд країни визнати Голод в Україні 1932-1933 рр. *геноцидом українського народу*. До речі, у Сенаті Канади представлено дві особи, які мають українське коріння. Це вже згадана Рейнелл Андрейчук і Давид Ткачук. Згідно з резолюцією четверта субота листопада кожного року по всій Канаді є *Днем пам'яті жертв Голодомору*¹⁶. Відповідні акти прийняті *Законодавчими асамблеями* провінцій. Зокрема, 7 травня 2008 р. парламент провінції Саскачеван ухвалив з цього приводу навіть не резолюцію, а закон, внесений заступником прем'єра і членом Законодавчої асамблеї *Кеном Кравцем*. Через 20 днів аналогічний закон прийнято у провінції Манітоба, проект вніс також член Законодавчої асамблеї *Леонід Деркач*. Щоб не перерахувати усіх провінцій, згадаємо ще Альберту, де проект закону озвучив *Євген Звоздецький*. Сталося це 30 квітня 2008 р.

На підставі названих документів протягом наступних років напрацювалася правова база для подальшого розвитку українсько-канадських стосунків. Зокрема, стосунки особливого партнерства набули обрисів у *Дорожній карті*, підписаній керівниками зовнішньополітичних відомств обох держав 24 вересня 2009 р. До того і після того канадське керівництво постійно наголошує, що жодна з західних держав не має більш тісних зв'язків з Україною, ніж Канада, яка «підтримуватиме право України визначати власну долю без втручання зовнішніх інтересів»¹⁷.

¹⁵ Language Highlight Tables, 2016 Census. <http://www12.statcan.gc.ca/census-recensement/2016/>

¹⁶ Макап, В. (2006). *Соціально-політична інтеграція українців у поліетнічне суспільство Канади*. Чернівці, Прут, с. 151-152.

¹⁷ Макап, В. (2016). *Українці Канади – неперервний зв'язок з Україною*. Зовнішні справи, № 10, ч. 2, с.42.

Міністр закордонних справ Канади
Христя Фрільянд

Юрій Макар, Рейнел Андрейчук,
Віталій Макар в кабінеті сенаторки

Не можна не згадати, що Канада однією з перших країн *Великої сімки* розвивала політичний діалог з Україною і сприяла нашій державі утверджуватися як рівноправному учасникові міжнародного співтовариства. Серед міжнародних проблем, які складають спільний канадсько-український інтерес, зокрема на рівні ООН, слід назвати: проведення миротворчої діяльності та розвиток механізму превентивної дипломатії; питання перегляду шкали внесків країн-членів до регулярного бюджету та на операції з підтримання миру; проблеми реформування ООН, а також її соціальних та економічних структур.

Помітну позитивну роль відіграла Канада під час проведення президентських і парламентських виборів в Україні. Українська держава ледве встає на ноги, великим завоюванням для неї є розвиток демократії, який супроводжується важкими рецидивами минулого.

Інший приклад, у квітні 2016 р. у Парламенті Канади створена *Група дружби з Україною* у складі 84 депутатів з обох палат – Сенату і Палати громад. Головою став відомий політик українського походження *Борис Вжесневський*. Серед його заступників інші відомі політики, що також регулярно піднімають українські питання – згадана *Рейнелл Андрейчук*, *Джеймс Безан*, *Джулі Джерович*. До групи увійшла і міністр праці *МеріЕнн Мигичук*, також українського походження. У Верховній Раді України раніше утворена аналогічна група зв'язків з Канадою у складі 64 депутатів¹⁸.

З особливою силою проявилася ставлення Канади до України у зв'язку з подіями, які сколихнули нашу державу наприкінці 2013 р., що прибрали назву *Революції гідності*, і внаслідок яких постала перед українським суспільством можливість накінець здобути реальну, а не лише формальну незалежність. Ось у цьому змаганні неоціненною є допомога з боку Канади під безпосереднім впливом української громади. З самого початку російської агресії проти України, що проявилася у намаганні розчленувати нашу державу, захопивши спочатку Крим під прикриттям псевдореферендуму, а потім спроби відторгнути південно-східні області і створити різні псевдореспубліки, Канада рішуче стала на бік України. Вона однією з перших запропонувала політичні і економічні санкції проти Росії¹⁹.

У липні 2016 р. новий Прем'єр-міністр Канади *Джастін Трюдо* відвідав Україну, щоб особисто висловити підтримку нашій державі у важкій боротьбі проти російської агресії та взяти участь у створенні *Зони вільної торгівлі* між обома країнами, переговори про яку велися з 2009 р. *Міжурядову угоду* про Зону вільної торгівлі у присутності президента України *Петра Порошенка* і Прем'єр-міністра Канади *Джастіна Трюдо* підписали український віце-прем'єр та міністр економічного розвитку *Степан Кубів* і міністр міжнародної торгівлі Канади *Христя Фрільянд* (з минулого року – міністр закордонних справ і, що приємно, теж з українським корінням). Вона неодноразово виступала на підтримку України на різного роду зустрічах та форумах). Керівники обох держав високо оцінили угоду не лише як важливий економічний чинник, але й як потужний політичний фактор підтримки нашої держави у нинішній напруженій ситуації²⁰.

¹⁸ У парламенті Канади утворили рекордно велику групу дружби з Україною. <http://www.unian.ua/politics/1318048-u-parlamentu-kanadi-stvorili-rekordno-veliku-grupu-drujbi-z-ukrajinoju-posol.html>

¹⁹ Senator Andreychuk commemorates victims of the Maidan. <http://www.ucc.ca/2015/02/20/senator-andreychuk-commemorates-victims-of-the-maidan>

²⁰ Україна і Канада підписали угоду про зону вільної торгівлі. <http://www.epravda.com.ua/news/2016/07/11/598710>

У парламенті Канади також була зареєстрована петиція про надання Україні летальної зброї для підвищення можливості українських військових у протистоянні із РФ. Ініціатором даного документу є колишній депутат федерального парламенту Юрій Шимко. У свою чергу, Постійний комітет парламенту із питань оборони рекомендує федеральному уряду надати летальну зброю Україні для захисту її суверенітету від російської агресії.

Відзначення 150-ліття Канади в Києві.
Посол Канади Роман Ващук
та директор Центру канадських студій
ЧНУ Віталій Макар

I-й візит делегації ЧНУ до Альбертського університету, 1978

Загальний висновок

Кажучи загалом про Канаду як країну зазначимо, що незважаючи на порівняно недовгу історію своєї державності, вона стала високорозвиненою з усіх точок зору – економічної, соціальної, політичної, національної, культурної тощо – добрим зразком для наслідування іншими державами. Вона завжди була прекрасним партнером для України, постійно лобіюючи інтереси нашої держави перед світовим співтовариством. Особливо корисною стала її допомога у цей непростий час для підтримки і відстоювання територіальної цілісності України.

Список джерел

1. Бичинський, З. (1928). *Історія Канади*. Вінніпег, Канада, 222 с.
2. *Енциклопедія сучасної України. Канада*. (2012), Т.12, Київ, с. 155-163.
3. Макар, В. (2006). *Соціально-політична інтеграція українців у поліетнічне суспільство Канади*, Чернівці, Прут, 284 с.
4. Макар, В. (2016). *Українці Канади – неперервний зв'язок з Україною*. Зовнішні справи, № 10, ч. 2, с.40-44.
5. У парламенті Канади утворили рекордно велику групу дружби з Україною. <http://www.unian.ua/politics/1318048-u-parlamenti-kanadi-stvorili-rekordno-veliku-grupu-drujbi-z-ukrajinoyu-posol.html>
6. Україна і Канада підписали угоду про зону вільної торгівлі. <http://www.epravda.com.ua/news/2016/07/11/598710>
7. Blake R., Keshen J., Knowles N., Messamore B. (2011). *Narrating a Nation. Canadian History Pre-Confederation*. McGraw-Hill Ryerson, 485 p.
8. Bothwell R., Drummond I., English J. (1987). *Canada, 1900-1945*. University of Toronto Press, 427 p.

9. Canada Unemployment Rate. <http://tradingeconomics.com/canada/unemployment-rate/>
10. Current Party Standings. <http://www.ourcommons.ca/Parliamentarians/>
11. *Documenting Canada. A History of Modern Canada in Documents.* (1992). Saskatoon, Fifth House Publishers, 702 p.
12. Language Highlight Tables, 2016 Census. <http://www12.statcan.gc.ca/census-recensement/2016/>
13. Lower, A.M. (1946). *Colony to Nation. A History of Canada.* London, 600 p.
14. Population and Dwelling Count Highlight Tables, 2016 Census. <http://www12.statcan.gc.ca/>
15. Population and Dwelling Counts, for Canada, Provinces and Territories, 2016 Census. <http://www.12.statcan.gc.ca/>
16. Senator Andreychuk commemorates victims of the Maidan. <http://www.ucc.ca/2015/02/20/senator-andreychuk-commemorates-victims-of-the-maidan>

References

1. Bychynsky, Z. (1928). *Istoria Kanady.* Vinnipeg, Kanada, 222 s.
2. *Encyklopedia suchasnoi Ukrainy. Kanada.* (2012). Т.12, s. 155-163.
3. Makar, V. (2006). *Socialno-politychna intehracija ukrajinciv u polietnichne suspilstvo Kanady.* Chernivtsi: Prut, 284 s.
4. Makar, V. (2016). *Ukrainci Kanady – neperervnyj zviazok z Ukrainoiu, Zovnishni Spravy,* nr.10, ch.II, s. 40-44.
5. U parlamenti Kanady utvoryly rekordno velyku hrupu druzby z Ukrainoiu. <http://www.unian.ua/politics/1318048-u-parlamenti-kanadi-stvorili-rekordno-veliku-grupu-drujbi-z-ukrajinoju-posol.html>
6. Ukraina i Kanada pidpysaly uhodu pro zonu vilnoi torhivli. <http://www.epravda.com.ua/news/2016/07/11/598710>
7. Blake R., Keshen J., Knowles N., Messamore B. (2011). *Narrating a Nation. Canadian History Pre-Confederation.* McGraw-Hill Ryerson, 485 p.
8. Bothwell R., Drummond I., English J. (1987). *Canada, 1900-1945.* University of Toronto Press, 427 p.
9. Canada Unemployment Rate. <http://tradingeconomics.com/canada/unemployment-rate/>
10. Current Party Standings. <http://www.ourcommons.ca/Parliamentarians/>
11. *Documenting Canada. A History of Modern Canada in Documents.* (1992). Saskatoon, Fifth House Publishers, 702 p.
12. Language Highlight Tables, 2016 Census. <http://www12.statcan.gc.ca/census-recensement/2016/>
13. Lower, A.M. (1946). *Colony to Nation. A History of Canada.* London, 600 p.
14. Population and Dwelling Count Highlight Tables, 2016 Census. <http://www12.statcan.gc.ca/>
15. Population and Dwelling Counts, for Canada, Provinces and Territories, 2016 Census. <http://www.12.statcan.gc.ca/>
16. Senator Andreychuk commemorates victims of the Maidan. <http://www.ucc.ca/2015/02/20/senator-andreychuk-commemorates-victims-of-the-maidan>